Norske Elghundklubbers Forbund

Norske Elghundklubbers Forbunds Handlingsplan for avlsarbeidet med «rase». - veileder

Nåværende RAS dokumenter kreves ikke lenger utarbeidet av NKK. Det er likevel ønskelig at vi skal beholde et slikt dokument for de rasene NEKF har raseansvar for i Norge. Ettersom Avlsprogrammene i regi av NKK blir rene helse-dokument, er det nødvendig at vi har en annen løsning for å presentere avlsarbeidet, som også belyser bruksegenskaper og eksteriør. For jakthunder, er den fysiske funksjonaliteten (utstillinger) og jaktegenskapene (jaktprøver) svært viktige for å ha grunnlag for å velge de rette avlsdyrene.

Hensikten er å lage en strategi for å nå NKKs og NEKFs målsetning: Funksjonelt friske hunder med rasetypisk konstruksjon og mentalitet, som kan leve et langt og lykkelig liv til glede for seg selv, sine eiere og samfunnet. Viser til NEKFs overordnede avlsstrategi.

Bruk gjerne allerede eksisterende avlsstrategier (skill på hva som *skal* gjøres og hva som *bør* gjøres), den svenske versjonen av RAS, statistikker og resultater fra helseundersøkelser og årsmeldinger. Det er viktig at NEKFs Handlingsplan for avlsarbeidet i størst mulig grad bygger på fakta.

Mye informasjon finnes på DogWeb og i statistikken som ligger ute på www.nkk.no. I tillegg kan enkelte raser hente ut statistikk fra Fagsystemet Avl. Husk kildehenvisning. Det er viktig å fremme det positive for rasen, ivareta dette i avlsarbeidet og sikre at gode egenskapene blir med videre.

NEKFs Handlingsplan for avlsarbeidet bør ikke være for lang. Det er mye informasjon som skal være med og mange områder å belyse, men det er sentralt at strategien blir enkel og oversiktlig slik at den er grei å forholde seg til. Den bør være målrettet og belyse alle områder i avlsarbeidet.

Det er viktig at innholdet i NEKFs Handlingsplan for avlsarbeidet-dokumentet er i overenstemmelse med NKKs etiske regler for avl og oppdrett, NKKs avlsstrategi og NEKFs overordnede avlsstrategi.

For hvert punkt i NEKFs Handlingsplan for avlsarbeidet er det skrevet noen veiledende ord om hva man tenker skal være med.

Innledning

Beskriv hvem som har vært ansvarlige for utarbeidelsen av dokumentet og også hvordan selve prosessen har foregått. Dersom dokumentet for eksempel har vært på høring hos medlemmene er det interessant å vite. Det bør beskrives hvilke kilder som har vært benyttet, både litteratur og eget materiale i form av spørreundersøkelser og lignende.

Generelt

Rasens historie; bakgrunn og utvikling

En beskrivelse av rasens historie. Hvor rasen kommer fra, når og hvordan rasen ble til, hvordan den har utviklet seg, hvordan den tidligere har blitt brukt etc.

Forsøk å beskrive hvordan rasen har vært i ulike perioder, hvilke avlsdyr som har vært tonegivende, hvilke kriterier/meritter det har blitt selektert for osv. Historikken skal gi en forklaring på hvorfor en rase befinner seg der den gjør i dag.
Denne delen av dokumentet skal ikke være for lang og bør ikke overskride 1-2 sider.

Overordnet mål for rasen

Det overordnede målet for rasen skal være en kort og konsis beskrivelse av hva man vil med rasen.

Rasens populasjon

Populasjonsstørrelse

Hvor mange hunder av rasen registreres i Norge hvert år? Både registreringstall og antall kull bør listes. Hvordan har dette endret seg over tid? Bør sees på over en 10 års periode minimum, gjerne lenger også i store trekk. Lag gjerne en figur, se eksempel.
Dersom effektiv populasjonsstørrelse regnes ut for rasen bør det beskrives her.

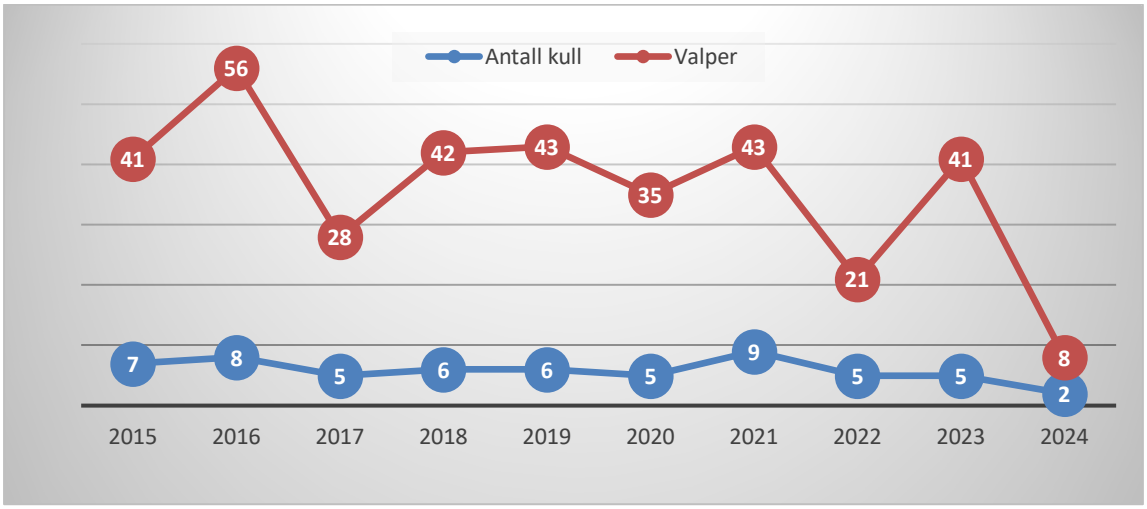

Utviklingen siste 10år (diagramtype er kun ett eksempel)

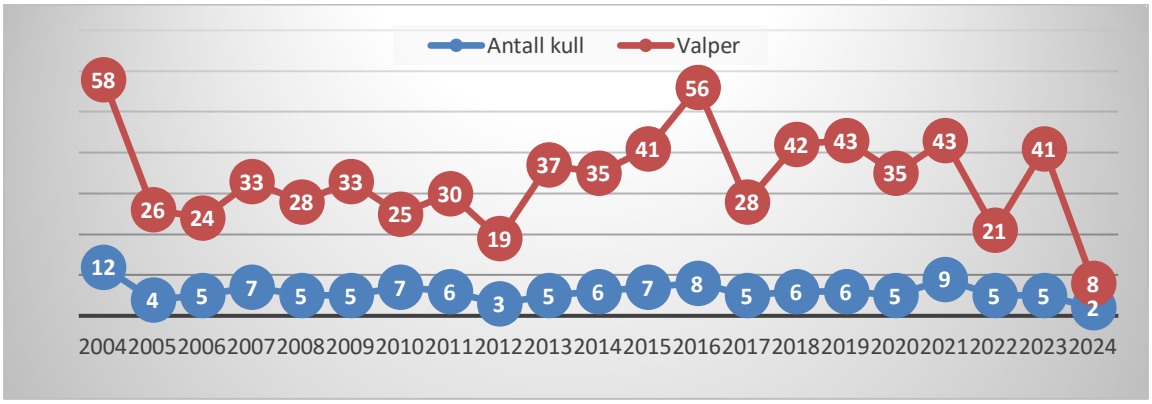

Utviklingen siste 20år (diagramtype er kun ett eksempel)

Gjennomsnittlig kullstørrelse

Hvor mange valper fødes per kull? Har dette endret seg over tid? Lag gjerne en figur, se eksempel. (Gjennomsnittlig kullstørrelse = (antall registrerte – antall importer) / antall kull)

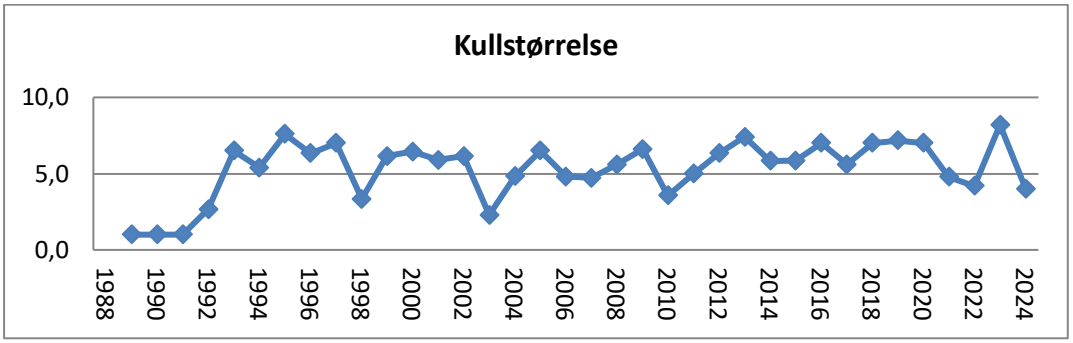

Innavlsøkning

Det er per dags dato ingen enkel måte å regne ut den faktiske innavlsøkning i populasjonen, og vi må derfor få et mål på innavlsøkning på annen måte. Det viktigste er å sette fokus på innavl og ha et mål som sier noe om utviklingen. Vi foreslår derfor at dette gjøres ved å ta gjennomsnittet av innavlsøkning for alle kull født per år. Dette bør gjøres litt bakover i tid, minimum 5 år - gjerne lenger.

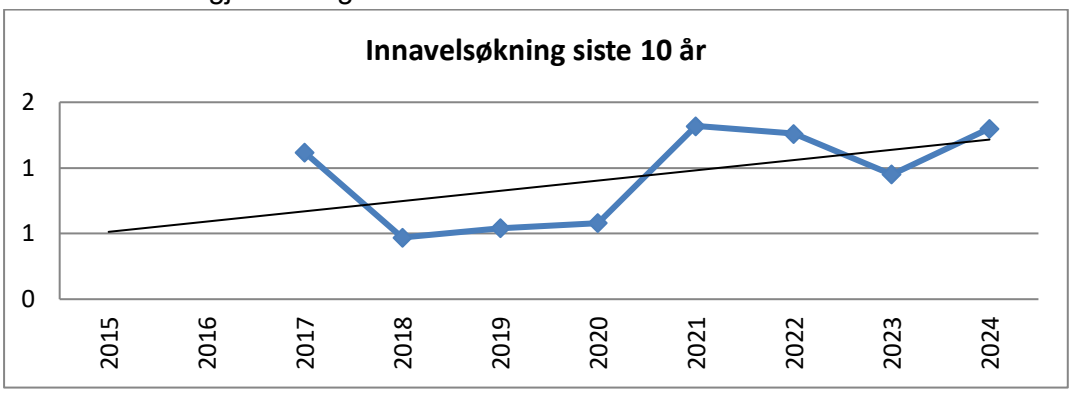

NKK anbefaler at gjennomsnittlig innavlsøkning for rasen per år ikke bør overskride 2,5%. Hvis den gjør det, bør det kommenteres.

Matadoravl

Matadoravl bør unngås. NKKs anbefaling er at en hund ikke bør ha flere avkom enn tilsvarende 5 % av antall registrerte hunder i rasepopulasjonen i en 5 års-periode. I tallmessig store raser bør ingen hund ha flere avkom enn tilsvarende 2%. 5/2% - anbefalingen gjelder både for tisper og hannhunder. Hos tallmessige små raser, hvor avlen i stor grad er avhengig av utveksling av avlsmaterialet med utlandet, bør det vurderes hvorvidt det som i denne sammenheng omtales som rasepopulasjonen også bør inkludere populasjonen i de mest aktuelle samarbeidsland, for eksempel Norden.

Vi vil anbefale at det regnes ut hvor mange valper en hund bør få totalt. Dette gjøres ved å plusse sammen antall registrerte valper de siste 5 årene, og regne 5 eller 2 % av dette (avhengig av om det er en tallmessig stor eller liten rase). Videre bør man vurdere om det er mange hunder som overskrider denne anbefalingen.

Om mulig bør det også sees på hvor mange barnebarn mye brukte avlsdyr har.

Hanner og tisper brukt i avl

Lag gjerne en oversikt over antall ulike tisper og hannhunder som er brukt i avl per år. Dette gir verdifull informasjon om hvor flinke oppdrettere er til å fordele kullene på flere ulike hunder, samt i hvor stor grad man klarer å bruke omtrent like mange hannhunder og tisper. Dette kan relativt enkelt regnes ut ved hjelp av «fjern duplikater» funksjonen i Excel. Ta kontakt med NEKFs IT-utvalg dersom dere trenger hjelp med dette.

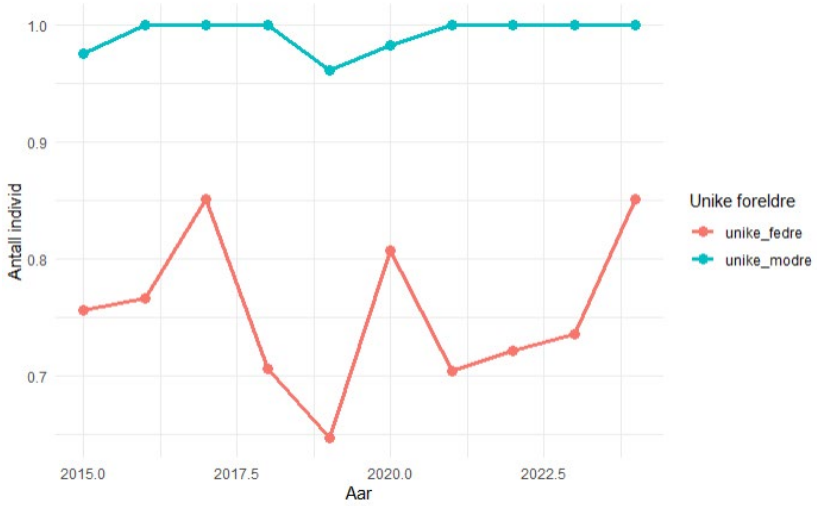

Figuren viser antall unike foreldre brukt per år, delt på antall fødte kull samme år. Et individ kan være representert flere år. Grafen viser at det siden 2021 har vært en økning i bruk av antall hannhunder. Dette er en viktig utvikling å holde på.

Import

I hvilken grad hentes det inn nytt avlsmateriale fra andre land? Hvilke land er det aktuelt å samarbeide med, og finnes det styrker og svakheter ved hundene i disse populasjonene?

Lag en oversikt over hvor mange hunder som importeres årlig (bruk «oppdateringer» i Dogweb). Kommenter også hvilke land det importeres flest hunder fra.

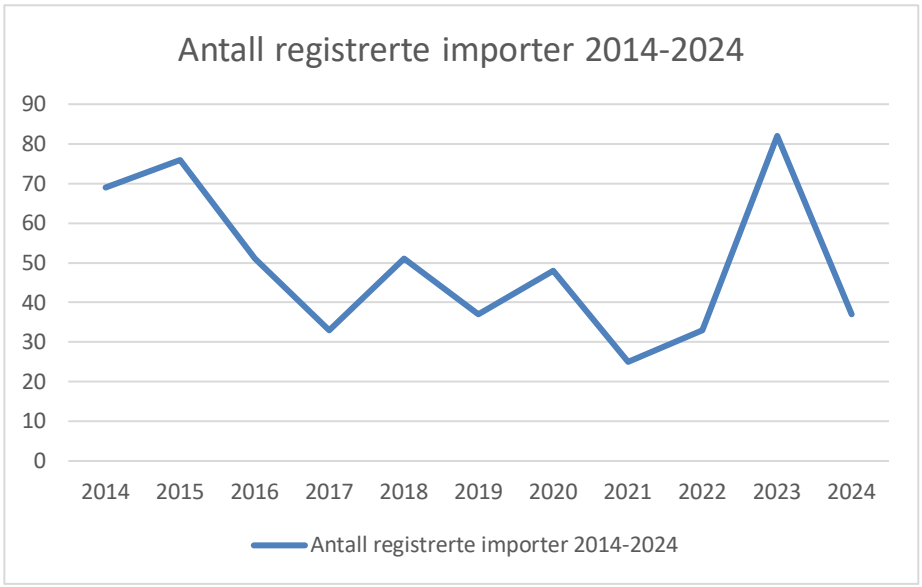

Mål og strategi

Sett opp tydelige og konkrete mål for rasen. Lag et tydelig skille på hva som er kortsiktige mål og hva som er langsiktige mål. Angi gjerne tidsperspektivet for når målene skal være nådd. Angi også om dette kan måles eller registreres for å kunne vurdere om målene blir nådd. Det er viktig at målene er realistiske og gjennomførbare. Det er spesielt viktig å fokusere på innavlsgrad og antall hunder brukt i avl.

Hvis det er flere mål innen rasens populasjon, angi hvorvidt noen av målene skal prioriteres høyere enn andre, og velg hva det skal fokuseres på i nær fremtid. Lag også en strategi for

hvordan målene konkret skal nås.

Eksempel på hvordan mål og tiltak/strategi kan settes opp:

Langsiktige mål:

- *Langsiktig mål 1*
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
- *Langsiktig mål 2*
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 2

Kortsiktige mål:

- *Kortsiktig mål 1 – angi gjerne tid for når målene skal være nådd*
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1 – angi gjerne tid for når tiltakene skal være gjennomført
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1
- *Kortsiktig mål 2*
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2

Helse

Dette bør i størst mulig grad baseres på fakta, og det anbefales bruk av avlsprogram, statistikker og spørreundersøkelser (www.hundoghelse.no). Fagsystemet Avl kan i fremtiden bli en kilde for helseopplysninger for alle våre raser.

Helsesituasjonen i rasen

Beskriv innledningsvis den generelle helsesituasjonen i rasen. Denne delen kan være relativt kortfattet.

Forekomst av helseproblemer, sykdommer og/eller defekter

Beskriv sykdommer og helseproblemer dere har screeningundersøkelser for. Screeningundersøkelser er helsetester som gjennomføres for en stor del av populasjonen, uavhengig av kliniske symptomer. De utgjør ofte en viktig del av et avlsprogram. Eksempler er røntgen for HD og AD, patellaundersøkelser, øyelysning, DNA-tester m.m. Hvor utbredt er sykdommen? Vis utviklingen over tid – er det færre eller flere hunder som rammes i dag i forhold til tidligere? Beskriv hvor stor betydning sykdommen har for hundene som rammes. Inkluder gjerne informasjon om hvordan sykdommen nedarves dersom det er kjent. Aktuell statistikk bør presenteres, som f.eks. prosentandel HD-frie hunder minimum over en 10-års periode.

Beskriv andre helseproblemer, sykdommer og/eller defekter hos rasen som det ikke er screeningundersøkelser for. Eksempler kan være allergi, kreft, epilepsi osv. Hvilke sykdommer som er aktuelle vil variere mye fra rase til rase. Hvor utbredt er sykdommen? Vis utviklingen over tid – er det færre eller flere hunder som rammes i dag i forhold til tidligere? Beskriv hvor stor betydning sykdommen har for hundene som rammes. Inkluder gjerne informasjon om hvordan sykdommen nedarves dersom det er kjent.

Forekomst av reproduksjonsproblemer

Finnes det reproduksjonsproblemer hos rasen? Hvor utbredt er eventuelt problemet? Dere bør vise utviklingen over en viss tid. Eksempler på reproduksjonsproblemer er paringsvansker, infertilitet, fødselsproblemer, redusert antall valper i kull og at tispa mangler evne til å ta seg av valpene sine.

Prioritering

På bakgrunn av det dere allerede har skrevet om forekomst og betydning for hunden - hvilke sykdommer/helseproblemer har størst betydning for rasen i dag? Sykdommer som rammer en stor andel av populasjonen og/eller har mye å si for trivselen til hundene som rammes må tilegnes størst betydning. Dette avsnittet trenger ikke være mer enn en setning eller to.

Mål og strategi

Sett opp tydelige og konkrete mål for rasen. Lag et tydelig skille på hva som er kortsiktige mål og hva som er langsiktige mål. Angi gjerne tidsperspektivet for når målene skal være nådd. Angi også om dette kan måles eller registreres for å kunne vurdere om målene blir nådd. Det er viktig at målene er realistiske og gjennomførbare.

Hvis det er flere mål innen helse, angi hvorvidt noen av målene skal prioriteres høyere enn andre, og velg hva det skal fokuseres på i nær fremtid. Lag også en strategi for hvordan målene konkret skal nås.

Eksempel på hvordan mål og tiltak/strategi kan settes opp:

Langsiktige mål:

- *Langsiktig mål 1*
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
- *Langsiktig mål 2*
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 2

Kortsiktige mål:

- *Kortsiktig mål 1 - angi gjerne tid for når målene skal være nådd*
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1 - angi gjerne tid for når tiltakene skal være gjennomført
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1
- *Kortsiktig mål 2*
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
  - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2

Bruksegenskaper

Jaktprøver, bruksprøver og mentaltester

Hva fremholdes oftest som bra og mindre bra? Har situasjonen endret seg over tid? Vis gjerne statistikk over resultater fra prøver, konkurranser eller mentaltester. Statistikker må beregnes per registreringsår.

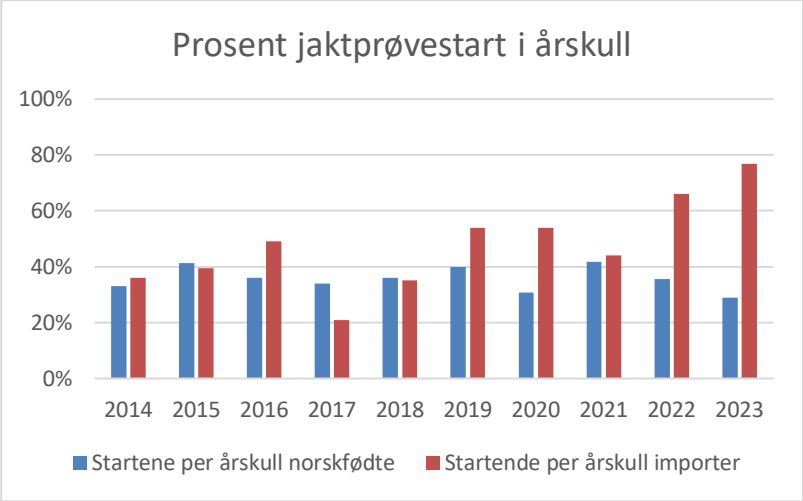

Figuren viser Jaktprøvestartende per årskull i prosent. Figuren viser forskjellen i jakt startende per årskull i kull født i Norge, og for importerte avkom

Mentalitet og bruksegenskaper i forhold til rasestandard og rasen opprinnelige bruksområde?

Hvordan er mentaliteten og bruksegenskapene hos rasen i forhold til rasestandarden? Har situasjonen endret seg over tid? Er rasen egnet til den oppgaven den ble avlet frem for å utføre?

Mål og strategi

Sett opp tydelige og konkrete mål for rasen. Lag et tydelig skille på hva som er kortsiktige mål og hva som er langsiktige mål. Angi gjerne tidsperspektivet for når målene skal være nådd. Angi også om dette kan måles eller registreres for å kunne vurdere om målene blir nådd. Det er viktig at målene er realistiske og gjennomførbare.

Hvis det er flere mål innen bruksegenskaper, angi hvorvidt noen av målene skal prioriteres høyere enn andre, og velg hva det skal fokuseres på i nær fremtid. Lag også en strategi for hvordan målene konkret skal nås.

Eksempel på hvordan mål og tiltak/strategi kan settes opp:

Langsiktige mål:

- *Langsiktig mål 1*
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
- *Langsiktig mål 2*
  - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 2

Kortsiktige mål:

- *Kortsiktig mål 1 – angi gjerne tid for når målene skal være nådd*
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1 – angi gjerne tid for når tiltakene skal være gjennomført
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1
- *Kortsiktig mål 2*
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2

Atferd og mentalitet

Atferd

Beskriv hvordan hundene fungerer i hverdagen Det er viktig at hundene fungerer godt som familiehunder, både i familien og i samfunnet ellers. Dette gjelder alle hunder, uavhengig av rase og rasestandard.

Er det atferdsproblemer som rapporteres ofte? Har situasjonen endret seg over tid?

Listen over mulige atferdsproblemer er lang, men eksempler på problemer er separasjonsproblemer, aggresjon/utagering overfor andre hunder, aggresjon eller angst overfor mennesker (enten i familien eller overfor fremmede), ikke stuerene hunder, engstelse, stress, bjeffing osv.

Evaluering av atferd

Er det gjennomført spørreundersøkelser eller lignende for å kartlegge atferd hos rasen? I så fall bør resultatene presenteres her.

Det bør også beskrives dersom uønsket atferd er noe som observeres ofte på utstilling, eller trekk på grunn av atferd er noe som sees ofte i utstillingskritikker.

Atferd i forhold til rasestandard

Angi om hundene har den atferden som beskrives i rasestandard. Beskriv eventuelle endringer over tid. Nevn gjerne eventuelle forskjeller i atferden til ulike linjer eller hunder fra forskjellige land.

Mål og strategi

Sett opp tydelige og konkrete mål for rasen. Lag et tydelig skille på hva som er kortsiktige mål og hva som er langsiktige mål. Angi gjerne tidsperspektivet for når målene skal være nådd. Angi også om dette kan måles eller registreres for å kunne vurdere om målene blir nådd. Det er viktig at målene er realistiske og gjennomførbare.

Hvis det er flere mål innen atferd, angi hvorvidt noen av målene skal prioriteres høyere enn andre, og velg hva det skal fokuseres på i nær fremtid. Lag også en strategi for hvordan målene konkret skal nås.

Eksempel på hvordan mål og tiltak/strategi kan settes opp:

Langsiktige mål:

- *Langsiktig mål 1*
    - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
    - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
    - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1

Kortsiktige mål:

- *Kortsiktig mål 1*
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1
- *Kortsiktig mål 2*
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2

Eksteriør

Eksteriør
Hva fremholdes oftest som bra og mindre bra? Har situasjonen endret seg over tid? Les gjerne utstillingskritikker og beskriv hvilke trekk som ofte beskrives som gode og hvilke eksteriørfeil som forekommer hyppig.

Overdrevne eksteriørtrekk
Finnes det overdrevne eksteriørtrekk som innebærer risiko for helseproblem hos rasen?

Finnes det andre eksteriørtrekk som står i fare for å bli overdrevne og som potensielt kan bli et problem hvis det utvikler seg i feil retning? Kun trekk som kan ha en negativ effekt på hundens helse skal nevnes i dette avsnittet. Andre eksteriørfeil skal beskrives i avsnittet over.

Mål og strategi
Sett opp tydelige og konkrete mål for rasen. Lag et tydelig skille på hva som er kortsiktige mål og hva som er langsiktige mål. Angi gjerne tidsperspektivet for når målene skal være nådd. Angi også om dette kan måles eller registreres for å kunne vurdere om målene blir nådd. Det er viktig at målene er realistiske og gjennomførbare.

Hvis det er flere mål innen eksteriør, angi hvorvidt noen av målene skal prioriteres høyere enn andre, og velg hva det skal fokuseres på i nær fremtid. Lag også en strategi for hvordan målene konkret skal nås.

Eksempel på hvordan mål og tiltak/strategi kan settes opp:

Langsiktige mål:
- *Langsiktig mål 1*
    - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
    - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
    - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 1
- *Langsiktig mål 2*
    - Tiltak/strategi for å nå langsiktig mål 2

Kortsiktige mål:
- *Kortsiktig mål 1*
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 1
- *Kortsiktig mål 2*
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2
    - Tiltak/strategi for å nå kortsiktig mål 2

Gjeldende avlsanbefalinger
- Krav for anbefalt avlshund
- Krav for anbefalt parring

Oppsummering

Prioritering av viktige kortsiktige og langsiktige mål

I hundeavl er helheten viktig. Det er mange hensyn å ta, og det kan fort bli mange mål å jobbe mot. Det er derfor viktig å plukke ut noen viktige mål som fortjener ekstra fokus. Hundens helse og velferd skal alltid prioriteres, i tillegg til mål som er viktig for å nå det overordnede målet for rasen.

Plan for videre arbeid i klubben

NEKFs Handlingsplan for avlsarbeidet er et viktig dokument, og det legges ned mye arbeid for å få laget dette. Det er derfor viktig at den gjøres tilgjengelig og at den brukes aktivt. NEKF har et ønske om å sikre oppfølging av mål og strategier ved at NEKFs Handlingsplan for avlsarbeidet skal evalueres hvert år og revideres hvert femte år. Det er ønskelig at det overordnede og/eller langsiktige målene ikke endres for ofte eller for mye, mens de kortsiktige målene og strategi/tiltak bør gjennomgås jevnlig.

Viktige dokumenter

- NKK avlsstrategi
  - NKK etiske regler for avl og oppdrett
  - Avlsprogram
- NEKFs overordnede avlsstrategi

Ta gjerne kontakt for mer informasjon og ved eventuelle spørsmål.

Med vennlig hilsen
Norske Elghundklubbers Forbund